

KÖNYVTÁR A KÖZÖSSÉG ÉS A SZELLEMISSÉG SZOLGÁLATÁBAN

Oroszlánné Mészáros Ágnessel Baráthi Ottó beszélget

A több mint félévszázados múlttal rendelkező balassagyarmati Madách Imre Városi Könyvtár 1989-ben foglalta el méltó helyét az akkor újonnan épült Oktatási, Művelődési Központ és Könyvtár épületegyüttesében. Hagyományos szolgáltató tevékenységükön túl kiemelkedik rendezvényszervező és a helyi tradíciókat továbbéltető hivatásuk. 1978-ban hívják életre a Honismereti Kört, 1979-től adják közre a Honismereti Híradót, mindkét fórummal a „genius locit”, a hely szellemét szolgálva. Ugyanez évtől működtetik a Komjáthy Jenő Irodalmi és Művészeti Társaságot, amely antológiáival, köteteivel, Röpke Ívek című időszakos kiadványával, kiállításával is gazdagítja a város irodalmi és képzőművészeti életét.

A könyvtár már számos balassagyarmati – vagy a városhoz valamilyen módon kötődő – szerző könyvének, kötetének volt kiadója. Rendre jeleskedik különböző kulturális, művészeti, irodalmi rendezvények szervezésében is. Utóbbiak sorából is kiemelkedik az 1990 óta minden évben megrendezett Madách ünnepség, melynek idei rendezvényén éppen maga a Madách Imre Városi Könyvtár kollektívája is Madách-díj kitüntetésben részesült. Ennek apropóján beszélgettünk az intézmény igazgatójával, Oroszlánné Mészáros Ágnessel, aki korábban maga is megkapta – kiemelkedő vezetői, szervezői, előadóművészi munkája, méltó elismeréseként – azt a Madách-díjat, amellyel most kiváló könyvtári kollektíváját ismerték el.

– 1992-ben Önt, most kollektíváját tüntették ki Madách-díjjal. Melyiknek örült jobban?

– A Madách-díjat valamennyi kitüntetésem között a legnagyobbak között tartom számon. Gondolja el, Madách Imre nevét kapta ez az intézmény, a rendszerváltás után, 1990-ben átkerülhetett Balassagyarmatra

a Madách ünnepség, s a rendezés jogát megkapta a város, illetve az intézmény. Én pedig, két év múlva Madách-díjban részesülök. Megtisztelő és felemelő érzés volt átvenni ezt a kitüntetést, bár már akkor is úgy gondoltam, hogy az én elismerésemben a kollektíva munkájának értékelése is benne van. Mint ahogy az most ki is derült, ezért talán ennek a Madách-díjnak örülhetek jobban, nemcsak azért, mert ez a frissebb, hanem azért, mert bizonyítva látom, hogy 15 év alatt, amióta az intézmény igazgatója vagyok, sikerült egy olyan csapatot kialakítanom, amelyikkel gondolataink nagyon sokszor találkoznak. Ez az intézményi kitüntetés is visszajelzés nekem, egyrészt arról, hogy vehető és fogható az az elképzelés, amit én gondolok a könyvtári munkáról, másrészt arról, hogy olyan partnerekre találtam – akik időközben képezve, kiművelve magukat – elismert szakembereivé váltak ennek a területnek.

– *Dr. Praznovszky Mihály irodalomtörténész a díjátadás alkalmával laudációjában Madáchot idézte – miközben részletesen is méltatta a könyvtári kollektíva munkáját – azt mondta: „Ahol a szellem van ott a győzelem”.*

– Megtiszteltetést jelentett számunkra, hogy Praznovszky Mihály vállalta a Madách-díjasok közül, hogy elmondja azt az értékelést, és összefoglalta mindazt, amit a könyvtár kollektívája évek óta végez. Hangsúlyozta, a Madách-díjjal a közösség szolgálatát ismerik el, s hogy könyvtárunk kiemelkedő intézmény a megyében, hiszen a lakosság-számhoz viszonyítva a beiratkozott olvasók aránya lényegesen magasabb az országos átlagnál, és így tovább...

Nagyon lényegesnek tartom, hogy Oroszné Katona Anna, a Balassi Bálint Megyei Könyvtár igazgatója terjesztett fel bennünket erre a kitüntetésre, hiszen ha a szakma is úgy látja, hogy egy kollektíva megérett az elismerésre, az hallatlanul jól eső érzés. S hogy ehhez partner volt a megyei önkormányzat – amely a díjjal rendelkezik, és odaítéléséről gondoskodik – az egy további jelentős és megtisztelő dolog számunkra. Ezt tenném hozzá a laudációhoz.

– *Az intézmény végzett tevékenységéről még fogom kérdezni, de először arra kérem, mutassa be a könyvtár legfrekvenciáltabb szolgáltatásait, részlegeit esetleg személy szerint az ott dolgozókat is említve.*

– Az egyik legfontosabb és hagyományosan alapvető könyvtári tevékenységünk az olvasószolgálat, amelynek vezetője Pálinkás Katalin. A helytörténeti gyűjtemény – melyet óriási értéknek tartunk – vezetője Vas Ágnes. Fontos feladatunk a tájékoztatás, az információátadás, két tájékoztató

könyvtárosunk Cserni Tünde és Kosik Szilvia. A gyermekkönyvtárban Bárány Ildikó és Hatala Lászlóné tesz nagyon sokat azért, hogy megbecsülésünket a legifjabb korosztály és a szülők körében is növelje. Nagy érdemei vannak Piatrik Valériának a rendezvények szervezésében, pályázataink eredményességében. Kovácsné Frankó Viktóriának, mint a ház rendszergazdájának köszönhető az integrált rendszerre történő áttérésünk, a mai napig tartó hálózatbővítés. Bárány István kollégámról elég, ha csak – igazi érdeként akár – annyit mondok, elmúlt húsz éve, hogy hozzáértéssel teszi a dolgát nálunk módszertanosként, számítógépesként és a technikáért felelős munkatársként.

– *Bocsánat, de mindenkit most nem említhetünk itt meg, noha bizonyára megérdemelnék valamennyien.*

– Huszonkét szakmai státusszal rendelkezünk, s három takarító biztosítja környezetünk rendjét, tisztaságát, de ők a gondnoksághoz tartoznak. Gondolja el, ezzel a szakmai stábbal biztosítjuk a heti 61 és fél órás nyitva tartást, s összes kötelező és vállalt feladataink ellátását. Reggel fél 8 órától este 7-ig állunk rendelkezésre a város lakóinak és a körzetben, illetve a Felvidéken élőknek, valamint a Szent-Györgyi Albert Gimnázium tanulóinak. Itt mondom el, hogy fiókkönyvtárként üzemeltetjük a Dózsa György Általános Iskolában fenntartott kettősfunkciójú intézményt, az ipolyszögi könyvtárat és a Helytörténeti Gyűjteményt. Letéti anyagot juttatunk el az Idősek Otthonába és az Idősek Klubjába. Elvégezzük ellátóközpontunk tagkönyvtárainak szakmai feladatait, úgymint beszerzés, nyilvántartás, feldolgozás, ellenőrzés is.

– *Kiemelné az eltelt 15 évben bekövetkezett, a könyvtár életében meghatározónak is tekinthető változásokat, főbb eseményeket, tevékenységeket?*

– Azt gondolom, hogy az egyik legjelentősebb – ha nem a legmeghatározóbb – változás 1989-ben következett be életünkben, amikor az akkor új – mostani – otthonunkba költözhattünk. Korábban a volt kaszinó épületében 256 m² alapterületen, új helyünkön 1 108 m²-en működhattunk. Ott olajkályhával fűtöttünk először, s egy faházban volt a raktárunk, itt szőnyegpadlós, levegős, kulturált, összkomfortos a könyvtárunk. A 8 311 m²-es épületegyüttes legszebb része a könyvtár kupolaterme, ahol kézikönyvtárunkat, olvasótermünket alakíthattuk ki, s ez rendezvényeink többségének helyszíne is. Vadonatúj bútorokat kaptunk, növekedett, korszerűsödött eszközparkunk, gyarapodott állományunk és még sorolhatnám.

Az intézmény életében jelentős új szakasz kezdődött 1998 elején, amikor a kulturális törvénnyel – amely a nyilvános könyvtári ellátást is szabályozta – könyvtárunk működésének új jogi alapja teremtődött meg, ami a máig tartó időszak tevékenységét is erőteljesen befolyásolja. A törvény kimondja többek között, hogy „a könyvtári és információs szolgáltatás állami fenntartása stratégiai jelentőségű. A könyvtári rendszernek az állampolgárok érdekeit kell szolgálnia.”

Van nálunk egy alapelv – mondhatnám munkánk vezérmotívuma –, nevezetesen az, hogy az olvasó mindenekelőtt. Bármit tervezhetünk, gondolhatunk, cselekedhetünk – az olvasó diktál. Szakértelem, igényesség, emberközelség az, ami még munkál bennünk. Nos, mindezek jegyében és szellemében, no és persze az önkormányzattól kapott és a minisztériumtól pályázat útján megszerzett érdekeltségnövelő támogatásból biztosítottuk a legszükségesebb szak- és szépirodalmat. Örömmel mondhatom, hogy sikerült követnünk az információhordozókban bekövetkezett, forradalmi változásokat, és így s legkorszerűbb dokumentumtípusokat is biztosítjuk közönségünk számára. 2002-ben már a DVD-k kölcsönzését is megkezdjük. Csak néhány számadattal terhelve az olvasót: az elmúlt öt esztendőben 14 500-nál is több könyvet, közel 700 folyóiratot (kötetve), mintegy 200 CD-ROM-ot, ettől is több CD-t, számos videó- és hangkassetát és 20 db DVD-t is vásároltunk, közel 21 millió forint értékben.

– *Az árak drasztikus emelkedése hogyan befolyásolta a beszerzést, az állománygyarapodást?*

– Vannak összehasonlítható adataink is a beszerzett dokumentumok árai-ra, melyek emelkedése valóban kíméletlen hatást gyakorolt ránk. Amíg 1998-ban 3 445 darabot vehettünk 3 millió 580 ezer forintért, addig tavaly 2 669 egységért 4 millió 660 ezer forintot fizettünk. (Azaz: 1998-ban 1 039 Ft/db, míg 2002-ben 1 746 Ft/db volt a dokumentumok ára, a növekedés mértéke pedig 68%.) De nem kedvezőbb a helyzet a periodikáknál sem!

Ugyanakkor – az említett 68%-os árnövekedés ellenére – az állománygyarapodás csökkenése csak (amint az a fentiekből is kitűnik) mintegy 33%-os volt, hiszen mindent megtettünk azért, hogy olvasóközönségünk ne érezze meg az áremelkedés okozta nehézségeinket.

– *Azt mondják – és az előbbiek is igazolják –, hogy a rendszerváltás utáni időszak nem igazán tartozott a felhőtlen korszakok közé, a kulturális intézmények számára különösen nem.*

– Izgalmas időszakot éltünk, ez tagadhatatlan. Hallottunk arról például, hogy az ország különböző pontjain, hol, melyik intézménytől, hány

létszámot vettek el, hogyan csökkentették a költségvetés volumenét, milyen megszorítások következtek be stb. Nekünk sem volt könnyű, de segített az a mentalitásunk, miszerint nekünk minden nap bizonyítani kell létünket, mindennap meg kell győzni környezetünket arról, hogy ha hagynak bennünket dolgozni, akkor mi azt úgy háláljuk meg, hogy a nyújtott szolgáltatásainkkal közönségünk, de az önkormányzat is jól jár, amelynek meg kötelessége fenntartásunkról gondoskodni. Az állomány 2002 végén 94 ezer könyv, mintegy 4 500 archivált folyóirat, 3 500 körüli hanghordozó, közel 800 műsoros videókazetta, 7 600 térkép, dia, számítógépes CD, vagyis összesen 110 ezer hatszáz dokumentum, 35 millió forintot felüli értékben.

Itt kell elmondanom, hogy a dokumentumokat a TextLib integrált számítógépes könyvtári rendszerben tartjuk naprakészen nyilván. Cédulakatalógusainkat 1999. június 30-án lezártuk, s a keresett irodalomról olvasói terminálokön tájékozódhatnak az érdeklődők így megbízhatóbb módon, és gyorsabban jutnak az állománnyal kapcsolatos információkhoz – a több szempontú keresés lehetőségével, segítségével. A Helytörténeti Gyűjtemény teljes anyagának adatait is számítógépen kezeljük, s a képi információhordozókat digitalizáltuk az elmúlt öt év alatt. Ez több mint húszezer régi és a rendezvényekről készült új fotót, képeslapot, aprónyomtatványt, diát, filmet, a Horváth Endre Gyűjtemény 744 tételét jelenti. Az Esze Tamás Gyűjteményt a Magyar Tudományos Akadémia Központi Könyvtárából 24 polcfolyóméternyi irattal bővítettük 2002-ben, s a számítógépes feldolgozását is megkezdjük.

– *Most már igazán sok mindent tudunk a könyvtár értékeiről, csak még azt nem tudjuk, kik veszik ezeket igénybe?*

– Valóban ez egy nagyon jó és lényegi kérdés, hiszen mi az olvasókért vagyunk, őket szolgáljuk. Kiemelkedőnek tekinthető könyvtárunk látogatottsága és a beiratkozottak száma szempontjából is, elsősorban a város lakosságának számához viszonyítva. 2002-ben látogatóink száma meghaladta a 72 ezer főt, ami közel négyszer annyi, mint Balassagyarmat népessége. Ugyanakkor a beiratkozott olvasók száma, ugyancsak az elmúlt évben 4 321 fő volt, amely a város lakóinak mintegy 24%-a, miközben ugyanezen országos adat mindössze 14–15%. Hazai viszonylatban tehát igazán jók vagyunk, de én azt szeretném – még ha ez egyelőre álomnak tűnik is –, hogy elérnénk egyszer az északi országok (Dánia, Norvégia stb.) 65–75%-os hasonló mutatóját. Ami pedig beiratkozott olvasóink megoszlását – egyféle társadalmi struktúráját – illeti, az az iskolai tanulók nagy fölényét mutatja.

Az összes beiratkozottat (a 4 321 főt) 100%-nak tekintve az alábbi főbb arányok mutatkoznak: általános iskolai tanuló 35%, középiskolai tanuló 20,9%, felsőoktatási intézmény hallgatója: 8,6%. Jelentős még a szellemi foglalkozásúak aránya (17,2%), míg a legalacsonyabb arányt a háztartásbeliek és egyéb alkalmazottak (0,8%), illetve a vállalkozók (0,9%) képviselik.

– *Érdekes, de számomra egyáltalán nem meglepő ez a struktúra, talán még azt is mondanám jellemző Balassagyarmat városára. A megoszlásból viszont kitűnik az is, hogy érdemes a könyvtárnak a legkorszerűbb technika alapján álló szolgáltatások nyújtására felkészülni.*

– Nyugodtan mondhatom, fel vagyunk készülve. 1999. december 3-án áttértünk a korszerű, számítógépes kölcsönzésre. Előtte minden dokumentumot és olvasójegyet vonalkóddal láttunk el. 1999. június 1-jétől elkezdtük az audiovizuális hordozók kölcsönzését, köztük a CD-ROM-okét is. 2002. január 1-jén indítottuk közhasznú információs szolgáltatásunkat, amelyhez a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár adatbázisát vásároltuk meg.

A világháló elérését már 1998-ban – egy sikeres pályázat útján, egygépes modemes megoldással – lehetővé tette számunkra a Soros Alapítvány. Újabb nekifutással ugyanonnan 5 gépes ingyenes hozzáférést nyertünk. 2000-től Hungarnet tagok lettünk, s kedvezményt élvezhettünk a csatlakozásban. 2000-ben az Informatikai Kormánybiztosság pályázatán jutottunk 6 új konfigurációhoz, s korszerűsítettük hálózatunkat. Egy évig ingyen biztosítjuk a lakosság számára az Internet elérést. 11 tanfolyamon képeztük a jelentkezőket 108 előadás keretében alapfokú számítógépes ismeretekre és Internet használatra.

– *Pályázati tevékenységüket eredményesnek ítéli meg?*

– Nem voltunk – nem is vagyunk és nem is leszünk – restek, ha megláttunk egy pályázati kiírást. Az elmúlt időszakban, 1998–2002 között, 110 pályázaton több mint 27 millió forintot sikerült megszerezniük. Ezt az összeget rendezvények megtartására, kiadványok megjelentetésére, számítógépes, valamint elektrotechnikai fejlesztésre és más szükséges és hasznos eszközök, berendezések vásárlására fordítottuk.

– *Hogyan lehet manapság még kiegészítő forrásokhoz jutni?*

– Például támogatók, szponzorok felkutatásával. Volt úgy, hogy egy kötet kiadása érdekében a város összes vállalkozóját, tehetősebbnek vélt polgárát megkerestem és összegyűjtöttem tőlük 400 ezer forintot. Így adtuk ki többek között Szabó Károly irodalomtörténész három kötetét. Ilyen sikeres akciók után viszont kutya kötelességemnek éreztem, hogy akár az

országos szakmai, vagy helyi sajtóban is köszönetet mondjak, s leírom – név szerint – ki mindenki támogatta egy-egy szép könyv kiadását, rendezvényt vagy bármit, ami a közösség, s mindannyiunk javára vált.

– *Mióta is foglalkoznak könyvkiadással?*

– Immár 25 éve. A *Honismereti Híradót* 1978-tól jelentetjük meg, s csupán az elmúlt öt évben tucatnyi száma látott napvilágot. Ebben az időszakban közzétettük Bacsik Katalin három verseskötetét, a *Röpke Ívek* három számát, és a fentebb említett Szabó Károly köteteket. A felsoroltakon túl számos könyv szöveggondozását, nyomdai előkészítését végeztük, és közreműködtünk a Duna Televízió Balassagyarmatról készített filmjének előmunkálataiban. Intézményünk szervezi két nagy múltú közösség életét. A Honismereti kör programjait a Helytörténeti Gyűjteményben tartjuk, míg a Komjáthy Jenő Irodalmi és Művészeti Társaság foglalkozásait a könyvtárban rendezzük havonta. Az „előbbi” fóruma egyébként a *Honismereti Híradó*, utóbbié a *Röpke Ívek*.

– *Tudom, nagyon gazdag a rendezvényi tevékenységük. Kérem, említse meg a visszatérő legfontosabbakat, legjelentősebbnek tartottakat!*

– Januárban rendezzük a megyei Madách-ünnepséget és kísérő programjait. Áprilisban költészet napi zarándoklatot és megemlékezést tartunk a város középiskolásaival. Május–június az ünnepi könyvhét ideje. Szeptemberben Balassagyarmat barátai találkozójára invitáljuk az elszármazottakat, a fővárosba. Októberben az Őszi emléknapot rendezzük meg, míg decemberben karácsonyi összejövettel búcsúztatjuk az évet. Azért azt még meg kell említenem, hogy a középiskolákkal is több közös rendezvényt tartunk, segítjük egymás munkáját. Részükre és felnőttek részére is számos alkalommal rendezünk programokat, kiállításokat, író-olvasó, művésztalálkozókat, könyvpremiereket, konferenciákat, emléküléseket, tudományos tanácskozásokat, ismeretterjesztő előadásokat. Öt év alatt 906 eseményen 34 ezer résztvevő volt jelen. Munkánkat nagyon sokan kísérik figyelemmel és segítik tevékenységünket. Partnereink támogatását napilapokban és folyóiratokban is megköszönjük időről időre. De hogy konkrétabb legyek – ha csak példaszerűen is – rendszeres a kapcsolatunk a megye kulturális intézményeivel, a múzeumi szervezettel éppúgy, mint a megyei könyvtárral, az önkormányzatokkal, civil szervezetekkel, a már említett iskolákkal és így tovább. A határainkon túl élőknek is igyekszünk minden lehetséges eszközzel szolgálni. A januárban például Désre küldtünk, a korábban általunk összegyűjtött, feldolgozott és eljuttatott 3 360 db könyv mellé 70 ezer forint értékű kiadványt.

– *Önnek milyen szerepe van a kapcsolatépítésben?*

– Negyven éve élek ebben a városban és nincs jószerivel olyan ember és kollektíva, nincs olyan intézmény, akivel és amellyel azok képviselőin keresztül ne lenne személyes kötődésem. Említettem korábban a szponzorok keresését és megtalálását, ennek alapján is úgy gondolom, valami szerepem lehet mind a kapcsolatok építésében, mind azok ápolásában. Mindig van kihez fordulnom, ha segítség, támogatás kell az intézménynek. A dolog fordítva is igaz, mi is mindent megteszünk – jómagam is – együttműködési készségünk, partnerségünk mindennapi bizonyításáért. Itt érdemes megemlítenem, hogy visszajelzésnek tekintem eddigi tevékenységemre vonatkozóan, hogy a Nemzeti Kulturális Alapprogram kurátora lehetek, immár két éve. Ez óriási segítséget jelent számomra, hiszen az évente beérkezett több mint 600 pályázatból naprakész lehetek arra nézve, hogy mi az újdonság az ország más tájain a szakmában, megismerhetem az irányítás elvárásait, visszajelzést és megerősítést kapok, hogy jól gondolom-e, amit elképzeltem. És nem utolsósorban – azért is jegyzem meg itt – újabb meg újabb kapcsolatok létesítésére ad lehetőséget.

– *Mi az intézményvezetői hitvallása?*

– Ezen még nem gondolkodtam el. Azt hiszem, hogy amit föl vállaltunk a város kulturális életében, az akkora falat, hogy azt nem lehet egyedül, úgy értem intézményként sem magunkra maradva, véghez vinni. Tehát maximális együttműködésre van szükség intézményen kívül és belül is. Azt gondolom – és ez lehet talán vezetői ars poeticám is –, hogy tisztelni kell és elfogadni a másik ember, a kolléga véleményét, de egyúttal iránymutatást kell adnom, a hitem szerinti legjobbakra kell vezetnem munkatársaimat. Ha én hiszek a munkában, annak értelmében, és ezt aktív cselekedetekké tudom váltani a kollégákban, akkor annak beérik a gyümölcse. Mint most a Madách-díj esetében.

– *Van példaképe?*

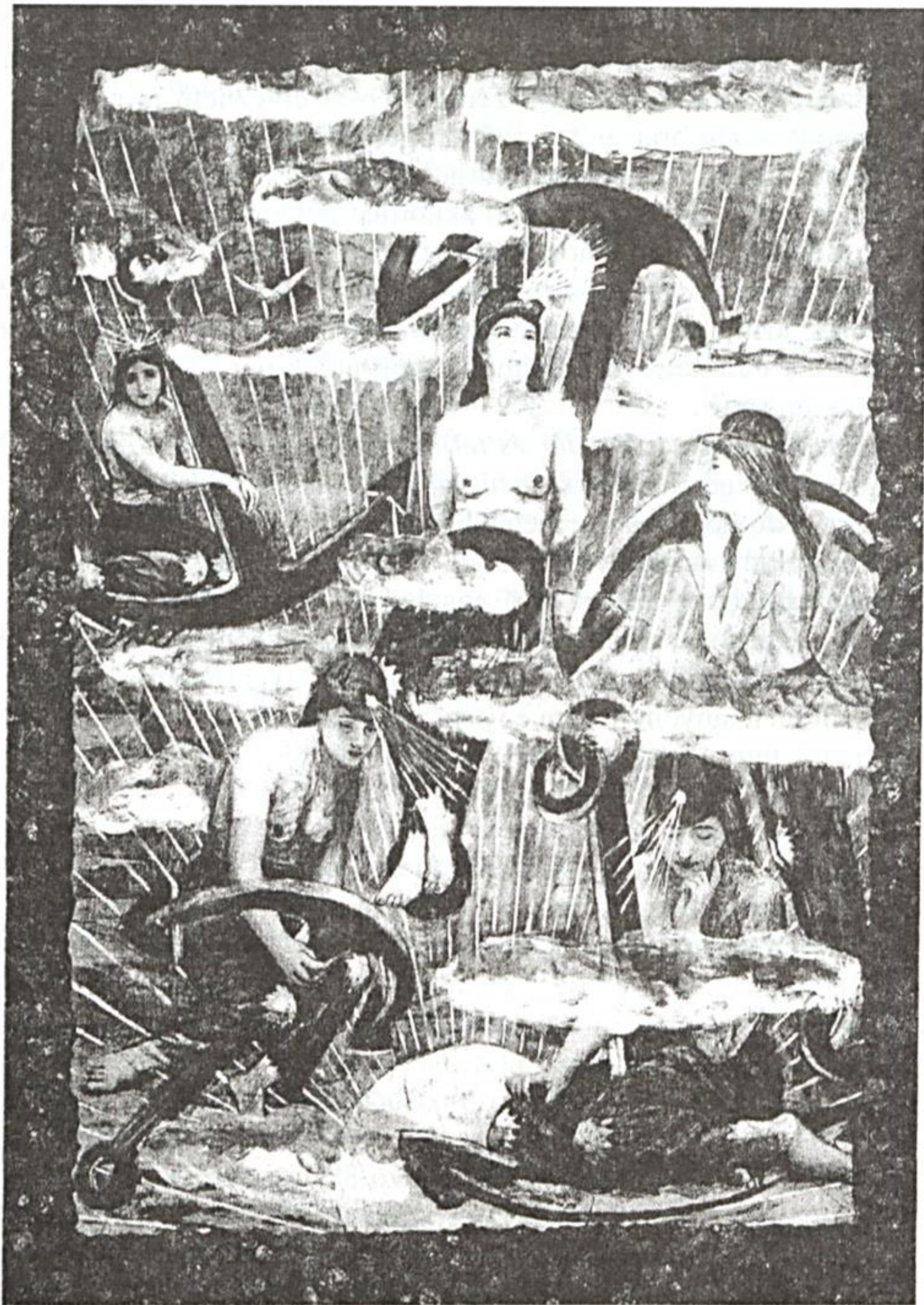
– Igen, az édesapám, aki 28 évig volt kántor Mohorán –, ahol magam is születtem –, és ma 83 évesen is olyan vitalitással teszi a dolgát, fáradhatatlanul, nap mint nap, hogy azt a sokkal fiatalabbak is megirigyelhetnék. Nem múlhat úgy el nap, hogy ő ne tegyen le valamit az úrasztalára.

– *Sokan beszélnek ma a Gutenberg-galaxis „haláláról”, legalábbis a könyv szerepvesztéséről. Ön szerint hogyan fér meg egymás mellett az Internet, a könyv, az olvasás kultúrája...?*

– Remélem, hogy egészséges arány fog kialakulni közöttük. Szerintem jól megfér egymás mellett a könyvet olvasók és az Internetet felhasználók tábora, sőt egy személyben is élvezhető mindkettő. Én, aki naponta több órát ülök a számítógép előtt, tudom, hogyha olvasni szeretnék, akkor azt nem az Interneten teszem meg. Amikor a könyvvel szeretnék barátságban lenni, akkor azt nekem a kezembe kell vennem, meg kell simogatnom, éreznem kell a friss nyomdaillatot, és még a lapok zizegését is hallanom kell. Sokan lehetünk így, ezért gondolkodom arra, hogy a szükségleteinknek megfelelő arányok fognak kialakulni, s én nem szeretném megérni nemhogy a könyv halálát, de mellőzését sem!

– *Ha jönne egy jó tündér és teljesítené három – mondjuk két szakmai és egy magánéleti – kívánságát, mi lenne az?*

– Az első, hogy az internetes honlapunk elkészüljön, és az amit mi dokumentáltunk, az közvetíthető legyen a világ számára. A másik kívánságom pedig, hogy a kábeltévé vonalán –, amivel jóval többen rendelkeznek a városban, mint Internet-elérhetőséggel – még közelebb kerüljünk a település lakóihoz. Végül a személyes kívánságom az, hogy mielőbb szüljön a lányom nekem egy szép, egészséges kis unokát.



Kicsiny Balázs: Jephtah esküje: A szabadban, Edwin Long után (1995–98)
Fotó: James Howe